

Стоян Тачев

НЕПОБЕДИМАТА КОННИЦА

ПЪРВА КОННА ДИВИЗИЯ В
БИТКАТА ЗА ДОБРУДЖА

БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

- © Стоян Тачев, *автор*
- © Владислав Карагеоргиев, *редактор*
- © Мария Йорданова, *коректор*
- © Николета Карайончева, *художник на корица*
- © Александра Младенова, *графично оформление*
- © Янко Илиев, *снимка на корица – ретуш и цвят*

„БИ 93“ ООД
София, 2019 г.

ISBN: 978-619-7496-21-5

Стоян Тачев

НЕПОБЕДИМАТА КОННИЦА

ПЪРВА КОННА ДИВИЗИЯ В
БИТКАТА ЗА ДОБРУДЖА

София
2019

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	11
КОГАТО ТРЪБИТЕ ТРЪБЯХА – ФОРМИРАНЕТО И ПОДГОТОВКАТА НА ПЪРВА КОННА ДИВИЗИЯ	15
КЪРВАВА ЗОРА (1 – 6 септември)	45
ЕСКАДРОН, СЛЕД МЕН! (7 – 20 септември)	93
НИТО КРАЧКА НАЗАД! (21 септември – 18 октомври)	125
НИЙ СМЕ ХРАБРИ, ГОРДИ, СМЕЛИ (19 октомври – 31 октомври)	165
В БОЙ И СЕЧ НЕУСТРАШИМА (1 ноември – 15 декември)	195
ЩЕ СРАЗИМЕ ВСЕКИ ВРАГ! (15 декември – 5 януари)	209
ЛЮБИМИЯТ КОМАНДИР ГЕНЕРАЛ КОЛЕВ	227
БЕЛЕЖКИ	243
КАРТИ	255
1. Схема на военните действия на Добруджанския фронт (2 септември 1916 г. – 5 януари 1917 г.)	255

2. Общото положение на добруджанската граница в навечерието на бойните действия	256
3. Боят при Куртбунар на 2 септември 1916 г.	257
4. Боят при Кочмар и Карапелит-Конак на 3 септември 1916 г.	258
5. Боят при Добрич на 7 септември 1916 г.	259
6. Боят при Чифут-Кююсу на 13 септември 1916 г.	260
7. Боят при Кара-Омер на 14 септември 1917 г.	261
8. Разузнаването на 17 септември 1916 г.	262
9. Боят при Узунлар-Топрахисар на 19 септември 1916 г.	263
10. Боят при Мустафа Ачи и Азаплар на 21 септември 1916 г.	264
11. Боят при Геринджек на 24 септември 1916 г.	265
12. Боят при Первелия – кота 90 на 1 октомври 1916 г.	266

13. Боят при Первеля – кота 90 на 4 октомври 1916 г.	267
14. Общото положение преди втората атака на Кубадинската укрепена позиция	268
15. Втората атака на Кубадинската укрепена позиция на 19 и 20 октомври 1916 г.	269
16. Боят при Карамураг на 23 октомври 1916 г.	270
17. Боят на линията Сарай-Карапелит и Капужу-Топалу на 7 и 9 ноември 1916 г.	271
18. Боят при Докузачи-Самул Ноу на 17 декември 1916 г.	272
СНИМКИ	273
ИЗТОЧНИЦИ	285

Добруджанската конница

Не конница – морски
вълни побеснели,
сонм зверове горски
от гняв пощръклели;

не конница – буря
от бесни демони,
що всичко катуря
ил тѣпче, ил гони;

не конница – хала
от саблен звек, блясък,
от цвил, ура – цяла
от топот и трясък,

блян вихрен, понесен
над степ ековита,
ужасната песен
на конски копита!

Не конница – лава
в димящи талази,
в прах, грѣмот и слава
летящи витязи!

Иван Вазов, 1916 г.

*Посвещава се на светлата памет на героите от
безсмъртната Първа конна дивизия.*

Признателните потомци

Прегговор

Тази книга е разказ за бойния път на Конната дивизия в епопеята на Добруджа. Разказ за битките и хората, за героичество и себеотрицание, за победа и смърт. Разказ за шепя български мъже, преодолели всичко в името на Целокупна България. Страниците на тази книга ще ви пренесат в нашата златна Добруджа преди повече от сто години.

Ще се докоснете до всички важни моменти в живота на славната Първа конна, ще научите имената на обикновени хора, превърнали се в герои. Ще проследите кървавата поредица от схватки и сражения на дивизията в усилените последни месеци на 1916 г. Ще усетите вихъра на конните атаки, ожесточения противников огън, студа, гъжда и пронизващия есенен вятър. И макар кавалерийските щандарти да са отдавна в музея, а сабите на българските кавалеристи – отдавна в ножните, вярваме, че подвизите на непобедимата конница ще оживеят отново на страниците на този скромен труд, а лицата на отдавна преминалите във вечността юнаци ще станат близки и познати.

Книгата стъпва на известни исторически източници за действията на Конната дивизия, като обогатява фактологията на битките с разкази за действията на командващите офицери, отделни кавалеристи, разезди, ескадрони и полкове. Не са забравени славните войници от пехотните части, колоездачите, артилеристите от конните батареи и съобщителните служби на дивизията. Датировката на събитията по стар стил е до 31 март 1916 г. и по нов стил – за събитията след тази дата. Имената на населените места са дадени,

както са описани от бившия началник-щаб на Конната дивизия генерал Александър Кисьов в книгата му от 1928 г. Снимките в книгата са от архивите на Министерството на отбраната, Държавна агенция „Архиви“ и Националния военноисторически музей. Целта е да се получи едно цялостно изложение на похода на българската конница в Добруджа, което включва и спомени на участници и съвременници на тази епопея.

Този скромен труд е израз на синовно преклонение пред подвига на славните български кавалеристи, един от които е бил и прагядото на автора.

„Непобедимата конница“ няма никаква друга претенция.

Авторът изказва сърдечна благодарност на големите и истински български патриоти Иво Антонов, Радослав Симеонов, Александър Въчков, Петър Бойчев, Иван Кънчев, Марио Мишев, Добромир Стоянов, Мирослав Александров, Владислав Карагеоргиев, Кръстьо Кръстев, Радослав Панов, както и на целия екип на издателство „Българска история“, с чиято подкрепа тази книга стана реалност.

Пожелавам си всеки читател да открие на страниците на книгата онова късче родолюбие и човечност, което ще го прави по-добър човек, по-добър българин и все по-достоеен потомък на славните кавалеристи на генерал Колев.

Приятно четене!

Авторът

Когато тръбите тръбяха
край гордия роден Балкан,
Родино, децата ти бяха
готови отново за бран.

Отново с корава десница
те грабнаха пушка и меч –
и пееха „Шуми Марица...“,
и литнаха, майко, далеч.

Там, гдето измъчени братя
очакваха, с тих благослов,
да блесне над тях свободата,
да цъфне пак братска любов.

Защото децата ти бяха
отново готови за бран,
когато тръбите тръбяха
край гордия древен Балкан!

Огнян Липовски

Когато тръбите тръбяха – формирането и подготовката на Първа конна дивизия

Датата е 28 юни 1914 г. В Сараево престолонаследникът на Австро-Унгария ерцхерцог Франц Фердинанд и съпругата му София загиват от куршумите на сръбския терорист Гаврило Принцип. Европа е потресена, скоро в българското външно министерство постъпва информация, че убийството е организирано от Белград. В това са убедени и управляващите в Хабсбургската империя. На 23 юли австрийският дипломат в Белград Фон Гизъл връчва на сръбското правителство ултиматум. С него дунавската монархия настоява да се спре пропагандата срещу Австро-Унгария в сръбския печат, да се разтури сръбската националистическа организация „Народна отбрана“ (включваща военния и политически елит на сърбите), както и австрийските власти да бъдат допуснати в разследването на заговора за убийството на ерцхерцога на сръбска територия. Ултиматумът изтича на 25 юли в 18 ч. Сръбското правителство предава отговора си на 26 юли, съгласявайки се с всички точки, освен една – допускането на австрийски представители при разследването на убийството на ерцхерцога. На 28 юли 1914 г. Австро-Унгария обявява война на Кралство Сърбия. Това е поводът да бъдат задействани съюзните договори в Европа. Не след дълго Великите сили в Европа са във военен конфликт. От едната страна са силите на Централните сили – Германия и Австро-Унгария, от друга – силите на Съглашението (Антантата) – Великобритания, Франция и Русия, подкрепени от Сърбия

и Черна гора. Италия, Османската империя, Испания, Гърция, Румъния и България остават неутрални.

Царството тежко преживява загубата на Междусъюзническата война. Знамената на славните български полкове са прибрани „за по-добри времена“, но нацията жадува постигането на идеала си – всички българи да живеят в една държава. Подложени от всички наши съседи на жестоки преследвания, стотици хиляди българи от Източна и Западна Тракия, Добруджа, Егейска и Вардарска Македония бягат в пределите на свободното Отечество. Нерешеният национален въпрос е основна болка за управляващите в София. Финансовото положение на държавата е тежко заради преживените за кратък период две войни и загубените десетки хиляди животи. Още от 1913 г. правителството на доктор Васил Радославов усилено търси външен заем, за да стабилизира българските финанси. Основният кредитор на България е Франция, но под натиска на Русия нов заем за България не е отпуснат. От ситуацията се възползва Германия, като голямата немска банка „Дисконто гезелшафт“ осигурява така необходимия кредит. На 29 октомври 1914 г. Османската империя се включва в Първата световна война на страната на Централните сили. Това променя коренно ситуацията и стратегическото местоположение на България повишава интереса както на Съглашението, така и на Централните сили. Започва ухажване от страна на двете коалиции от воюващи страни, като особено настойчиви са опитите на Централните сили. С привличането на България в съюза биха се отворили транспортните коридори до Истанбул и Близкия изток и така те биха получили достъп до изключително важни ресурси. По фронтовете нито един от двата съюза не отбелязва решителни успехи. Влизането на Италия във война-

та на страната на Съглашението накланя везните в негова полза. Омаяни от обещанията на Централните сили за безусловно обединение на българите в една държава след края на войната и от успехите им на бойното поле, българските политици преценяват, че включването на България във войната на страната на Германия и Австро-Унгария отговаря на националните интереси. Предложенията на Антантата са свързани с много условия и несигурност. Българското правителство не оценява достатъчно огромните ресурси на Великобритания, Франция и Русия и се обвързва с противоположния лагер. На 24 август 1915 г. България и Германия подписват Тайна спогодба за бъдещите граници на Царството. На същия ден е подписан и съюзен договор, както и договор за поправка на границата с Османската империя в полза на България. На 31 август Съглашението изпраща последното си предложение, което изисква обявяване на война на Османската империя срещу „безспорната зона“ в Македония. Правителството в София отговаря с контрапредложение за безвъзвратно и безусловно присъединяване на тази зона и пристанище Кавала, и то веднага. На 10 септември Царство България обявява обща мобилизация при „въоръжен неутрализитет“. На 22 септември Съглашението скъсва дипломатически отношения с България.

На 27 септември блестящият кавалерийски офицер генерал-майор Иван Колев¹, командир на Десета пехотна Беломорска дивизия с щаб в Гюмюрджина (днес гр. Комотини, Република Гърция – *б.а.*) издава заповед до войниците си, в която четем:

Преди две години българският народ беше повикан под оръжие, за да освободи от робство своите братя в Македония и Тракия. С готовност и с твърда решимост да

победим, ние тръгнахме срещу врага и с Юначеството и храбростта на нашите войници успяхме в продължение само на един месец да разгромим една вековна империя. В това време, когато ние стояхме, заловени гуша за гуша с врага, по позициите на Чаталджа, Булаир и Одрин, нашите съюзници се настаняха в Македония – земята на нашите прадеди, и не искаха да ни я дадат, макар че само за освобождението на Македония ние бяхме почнали войната. При опита ни да си възвърнем земята, която само с кръвта на нашите храбри войници бе спечелена, съюзниците ни, сдружени с другите ни съседи, се нахвърлиха всички върху ни и ние бяхме жестоко и немилостиво ограбени. От тогава до сега в душата на българския народ се е насъбрало толкова много злоба и отрова, че тежко и горко на оногова, върху когото ние бихме сложили железния си Юмрук. Жестоко ограбени и измамени, ние чакахме сгодния момент. И той най-после дойде. Българският народ днес отново е повикан под оръжие. Окървавената и издъхваща Македония ни зове на помощ и ние не можем да не чуем нейните плачове, не можем да отблъснем костеливите ѝ ръце, които се простират към нас и молят избавление. Както обезумялата от ужас майка, за да спаси милата си рожба, е готова да се хвърли срещу най-ужасната опасност, така и ние сме длъжни да се притечем на помощ на нашите братя в Македония, в чиито кървави меса врагът е впил своите остри нокти. Моментът е възвишен! Онова, което българският народ 500 години е желал, трябва днес да бъде постигнато. С върховете на войнишките ножове ние трябва да начертаем границите на „Велика България“, в която да се побере цялото българско племе. За постигане на тази висока цел – обединението на българския народ, необходими са и велики усилия. Необходимо е, щото от генерала до последния войник да се прояви най-голямо мъжество,

храброст и решимост да се победи. Условијата, които ще се искат от всички ни, са големи. Но и майки вярва, че ние се борим за едно право дело, че ние искаме да си вземем онова, което е наше и което коварно ни се отне, ние ще намерим сили в себе си, за да преодолеем всички пречки. Това са последните усилия, които се искат от нас, и ние трябва да ги дадем, да ги положим. Богу било угодно, щото на сегашното поколение да се падне да води три войни, една след друга, но затова пък след тях нашите деца и внуци ще се радват на дълъг и благодатен мир и ще благославят своите бащи и деди. Децата, които ние сме оставили вкъщи, са най-силната връзка, която ни свързва със земята – татковина. Още малки и слаби, те не разбират нищо от онова, което става около тях. Те не знаят, че техният баща, като някой орел, е разперил своите крила, че той е изложил своите гърди срещу неприятелските щикове и че той е готов да жертвува своя живот, само и само да запази своите рожби и да им приготви едно светло бъдеще.

В нощта на 27 срещу 28 септември сръбски части настъпват в българска територия и с бой заемат връх Китка. На следващия ден части от Осма пехотна Тунджанска дивизия вземат обратно превзетите от сърбите позиции.

На 1 октомври Царство България обявява война на Кралство Сърбия. Българските полкове развяват знамената и под звуците на „Съюзници-разбойници“ и „Шуми Марица“ атакуват сръбските армии, които вече са заели позиции в близост до българската граница.

Част от манифеста за обявяване на войната гласи:

Скъпи народни идеали ме заставиха през 1912 год. да призова нашето храбро войнство на борба, в която то

самоотвержено развя знамената на свободата и скъса веригите на робството. Нашите съюзници сърбите бяха главната причина да загуби България. Изтощени и изморени, но не и победени, ние трябваше да свием своите знамена за по-добри дни. Добрите дни настъпиха много по-скоро, отколкото можехме да очакваме. Европейската война клони към привършване. Победоносните армии на централните империи са в Сърбия и бързо напредват. Призовавам българския въоръжен народ към защита на родния край, поруган от вероломния съсед и към освобождение на нашите родни братя под сръбско иго. Нашето дело е право в света. Заповядваме, прочее, на нашата храбра армия да прогони неприятеля из пределите на царството, да срази вероломния съсед и да освободи от теглата нашите измъчени под сръбско иго братя. Ние ще воюваме против сърбите едновременно с храбрите войски на централните империи. Нека българският войник лети от победи към победи! Напред! Нека Бог да благослови нашето оръжие!

Фердинанд

С тежки боеве и с общите усилия на български, немски и австро-унгарски армии Сърбия е разбита. Тя де факто преставя да съществува като държава, кралят и остатъците от сръбската армия се изтеглят през Албания и са превозени до остров Корфу в Йонийско море. На 14 октомври 1915 г. руска военноморска ескадра обстрелва Варна, като причинява материални щети и жертви сред армията и флота, както и сред мирното население. Опитите на френски и английски войски да помогнат на отстъпващите сърби са кърваво отбити от българските части. Нашите войски се устремяват към Солун. Настъплението обаче е спряно по заповед